

BISERICA ȘI ȘCOALA.

Foaie bisericească școlastică, literară și economică.

Apare odată în săptămână: **DUMINECA.**

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 10 cor. — pe 1/2 an 5 cor.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr.: pe jumătate an 7 fr.

PREȚUL INSERTIUNILOR :

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 6 cor.; până la 200 cuvinte
8 cor.; și mai sus 10 cor. v. a.

Correspondențele să se adreseze Redacțiunii

„BISERICA ȘI ȘCOALA“

Ear banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

O recensiuine.

Rolul școlii poporale este, de a propaga cunoștința de carte în cele mai largi straturi ale poporului, de a încălzi cu lumina cunoștinței cel mai numeros strat social. Este mareț dar' rolul dascălului poporal; dar' pe cât de mareț este pe atât este și de greu.

Nimic însă în lumea aceasta nu poate procura mai mare mulțumire sufletească, decât să vezi roadele muncii tale învățătorești; să vezi cum se ridică generații, în sufletele cărora tu ai făcut să scapere inteligența; să te simți între copiii tăi sufletești și în înaintarea lor să-ți recunoști partea depusă pentru binele și fericirea lor.

Este adevărat, că multe sunt greutățile cu cari luptă dascălul nostru român, multe sunt pedecile pe cari le întâmpină în îndeplinirea misiunii sale; — dar' alinare, mulțumire, curagiu pentru a merge înainte, totdeauna va găsi în munca sa frumoasă, ear' în calea progresului firesc nu sunt, nu există mizerii și neajunsuri, cari s'o întoarcă; ci din contră, totdeauna sunt elemente cari să contribuească la prosperarea învățământului și prin aceasta și a sorții învățătorei.

Nici când lumina nu se va ascunde sub obroc, — ear' lumina sparge întunerecul...

Cultura este azi un element de forță al neamurilor, ear' pentru noi. Români, cultura unitară este o condiție a existenței noastre.

De aceea, în coloanele acestui ziar nu odată am accentuat și am dezvoltat necesitatea alipi-

rei de biserica noastră și de școala noastră profesională, necesitatea păstrării caracterului individual, a cărui întărire are să se soarbă din produsele proprii ale poporului românesc în general.

Și dacă este aceasta o necesitate, — atunci când din partea noastră am contribuit la ridicarea nivelului general al culturii și al școlii românești, cu mulțumire, cu satisfacțiune putem sta în fața lumii românești, — — dascălul nostru, care muncind, prin munca sa servicii reale a adus instrucțiunii în acest sens și culturii poporului, și-a împlinit misiunea mareașă și poate sta ca exemplu în fața colegilor săi de pretutindeni...

Scriem aceste rânduri, din incidentul aparițiunii în publicitate a unei recensiuini, asupra ABC-darului *) învățătorilor nostri *Iosif Moldovan, Petru Vancu, Iuliu Groșșoreanu, Nicolae Ștefu și N. Boșcain*; ear' ca să poată și cetitorii nostri să vadă, cum e apreciată în România, de un învățător, munca acestor învățători ai nostri, a colegilor săi din Ungaria, lăsăm să urmeze aci recensiuinea din chestiune, adresată în formă de scrisoare unuia din autorii cărții:

Căutând zilele aceste printre cărțile mele dau de drăguțul vostru ABCedar.

Il alătur ABCedarului românesc a d-lor *George S. Ioneanu, Elena Stefanopol, Ioan Ghiăț și Gheorghe N. Costescu* din București.

Ca înfățișare, ca execuțiune de artă grafică, era superior, era drăguț, și de bucurie, l'am sărutat.

*) De present se află sub tipar ediția a IV-a a ABC-darului; de asemenea ediția II-a a Cărții de cetire pentru cl. II-a, de aceeași autori.

Eram nespus de vesel că, asemănându-l cu un ABCedar de București am aflat că al vostru din Arad stă față, cu cel mai bun ABCedar din București.

Aceasta în ce privește partea materială.

Să vedem partea spirituală :

Deși nu mă simt competent a aduce o judecată asupra lucrării Voastre, totuși, fără frică de a fi desmîntit afirm, că : ABCedarul Vostru este ultima perfecțiune. Este o carte de care Vă puteți felicita ; ear colegii Vostri, dascălimea eșită din institutul din Arad, se poate mândri cu Voi.

Un titlu mai spiritual că cel-ce ați pus cărtei, nici că se poate. Este un titlu pe care îl citesc și analfabeții ; el escită curiositatea copilului și în acelaș timp stimulează și îndeamnă. Dovadă că sunteți dascăli convinși de chemarea voastră.

Dela prima vedere cartea Voastră tradează spiritul Vostru dascălesc, spirit, ce pare a fi în-sufflat și cărtei Voastre : Se impune nu prin silă și poruncă, ci, prin interesul ce desvoltă, prin ușurința de a o percepe și plăcerea ce stărnește elevului.

Ea corăspunde recerîntelor principiilor pedagogice de cari trebuie să țină cont un ABCedar : dela cunoscut la necunoscut, dela aproape la departe, dela simplu la complicat etc.

Bucățile de citire au subiectul ales din cercul cunoștințelor micilor copilași ; morala — conclusia — este exat stabilită. Astfel, nu știu ce s'ar putea încă cere acestui ABCedar ?

După mine el *întrunește tot ce trebuie să întrunească o asemenea carte și, earăși nu conține mai mult decât ceea-ce trebuie să conțină.*

Ne apărat, desăvîrșit numai Tatăl cel de sus este, deci și cartea Voastră are unele scăderi, cari, de altfel, sunt aproape inevitabile unei cărți.

Așa cuvinte *son, rol, mul* la pag. 12, 13, 14 și 15 îmi par nepotrivite cu gradul de pricepere al începătorilor, (son-sunet ? mul-cațir ?)

Găsesc că trebuiesc evitate cuvintele străine ca *roc-haină, ost-răsărit, est, cios-pândar, gule ciurdă, tutce-curci, tolceiu-pâlnie* (pag. 27, 28, 31, 45, 64 și 69).

Nu găsesc bine întrebuițat cuvântul *ord*, pag. 28, care este un neologism.

La pag. 30 »jug de nuc,« nu există. Chiar când vr' un bogat și-ar permite luxul, ar renunța la astfel de jug, preferind pe cel de jugastru, ca mai ușor și mai practic.

La pag. 37 este greșit întrebuițat verbul *rîd* ca verb reflexiv »*mă rîd.*«

Nu știu asemenea, cum cuvântul *rață* își schimbă rēdăcina la plural și devine *rețe* (pag.

42) când corect este o rață, două rațe ; asemenea *șase, șese.*

La pag. 51 e litera *h* în cuvintele : *gît, gib* ? La pag. 47 pentru-ce Lugoș ? Ori nu cîntă poporul : Lugojană, Lugojană... ? Pag. 60 »Copilul bun *mîncă* pîne.« Dar cel rău, nu mîncă ? Ah ! aici mi-se pare că s'ar zice că : copilul e bun când se mulțamește cu pîne. — Nu găsesc a recunoaște epitetul de *bun* copilului care nu refuză pînea, mai ales că bieților copii de Român nu le dă mîna s'o refuze.

În mai multe locuri vėd că nu se deosebește *se* de *să* !

La pag. 74 ar fi bine »Mobilele școliei trebuie *îngrijite* și nu »păzite.« A păzi de hoț de fugă, ceea-ce nu e cazul aci. Mobilele trebuiesc îngrijite să nu se strice.

În bucata de cefire »Masa și banca« găsesc de 2 ori cuvântul *pult*. Din înțelesul frasei cred că ar fi vorba de cūtia mesei și a băncei.

La pag 75 creionul este rău numit *cerusă*, care însemnează cu totul altfel de material. A-poi lemnele se țin în *magazie* și nici-decum în cămară. Datori suntem a avea în vedere *unitatea limbei române*, căci numai astfel se va mai înțelege Român cu Român.

Asemenea ar fi de dorit, ca desenurile să fie corespuzătoare cu scopul lor ; în ele trebuie să se recunoască elevii. — Mi-se pare că desenatorul a avut în vedere numai școlarii din Arad și, nu pe cei din provincie. — Era mai bine a-l înfățișa pe elev în suman și cojoc, cu straița de lână în spate ear nu în surtuc și ghiozdan de pele.

Aceste modeste observațiuni, la tot cazul nu detrag nimic din valoarea acestui *ABCedar*, care este și rămâne o excelentă carte.

Atât am avut de zis despre drăguțul Vostru *ABCedar*, care, repet, Vă face cinste și prin el, ați binemeritat dela colegii Vostri cărora le-ați înlesnit munca, servindu-le un manual corespuzător tuturor cerințelor didactice ; — dela micuții elevi, cărora, prin cartea Voastră atât de ușor accesibilă priceperii lor, le-ați înlesnit calea spre lumină ; ați bine-meritat deci dela națiune.

Zece scrisori.

de Henri Didon,

către

D-ra Th. V.

VI.

Paris, 15 Oct. 1875.

Sufletul acela minunat de iubitor — al cărui nume îl porți și care a știut, el, să moară pentru tot ce e creat, — să te binecuvinteze și să te iubească ! Să-ți deschidă ochii, ochii aceștia așa de îndărătnic

pironiți sau la pământ sau în zare și să-i înalțe în spre Dumnezeu, în spre acel Cristos care te cere și în care aș vrea să te ved' învinsă și măntuită!

Este dorința, este rugăciunea mea, este floarea austeră ce-ți ofer. Haide, îți zic, și fii vrednică de numele d-tale.

VII.

Paris, 19 Oct. 1875.

Ți-ai reluat fără indoială învîrtejita-ți vieată. E o necesitate a firei d-tale. Mișcarea îți este prima trebuință. Acel care te-ar opri te-ar ucide. Ți trebuie să mergi, să mergi într'una. Nimic mai bun. Nu eu voi stînjeni vre-o dată un suflet în înaltele-i porniri. Mișcarea e bună în ea însăși, căci ea presupune viața. Lucru important e de a-i da o direcțiune înaltă. În clipa aceasta, te rostogolești asupra d-tale însăși în acel cerc omenesc al cărui înconjur nu l'ai făcut încă; cauți în el negăsibilul, îl aștepti de la ori-ce-ți trece pe alături. Crede-mă dară, copil ce ești, ceea-ce vrei nu e în cercul omenesc, este mai sus, este în infinit, ți-o jur.

Aș vrea să-ți sfărim vieața și să-ți-o desrădăcinez de pe pămîntul acesta josnic în care își înfige rădăcini vii. Aș vrea s'o arune lui Dumnezeu.

Numai acest lucru e mare. Ori-ce vei găsi amețitor printre oameni nu te va captiva nici un ceas. Îl vei isprăvi dintr'o sorbire și vei zice cu amărăciune: „Sînt insetată, mai insetată de cit mai înainte. Cine-mi va da oare să beau?”

Nu înțelegi oare că toate inimile acestea sarbele care-ți zic: „Isvorul este în mine!” sînt mincinoase ori amăgite? Isvorul nu este de cit în Acela care a spus: „O femeie! de ai fi știut darul lui Dumnezeu, și cine este cel ce zice ție: dă-mi să beau, tu ai fi cerut de la dînsul, și ți-ar fi dat ție apă vie.” Toate cele-lalte sînt puțuri otrăvite, apa le e sălcie; ea nu stinge setea, ci o ațîță, ea leșină pe cei cari beau dintr'însa, ea îi omoară cu încetul.

Trebuie, Copila mea, să-mi împărtășești credința. E trebuință să ți-o mai spun? Credința nu se ordonă ea se inspiră. Cît de puțin de-ai fi în legătură cu sufletul meu, e cu neputință să nu te sînți năvălită de lumină. Lumina lui Dumnezeu e vieața mea. Sunt ca un păstor pe munte, respir aerul larg și curat ce suflă acolo sus. Privesc frumosele lucruri ale lui Dumnezeu, care trimite culmilor primele sale raze și care le mângăie cu cele din urmă.

De altmînteri ești credincioasă: ai sufletul religios, și chiar când ai vrea să-l uiți pe Dumnezeu, nu ai putea. Un fel de urit negrăit te-ar chinui în adîncul sufletului și ai simți un gol nefermărit, care nu ți-ar lăsa nici un ceas de odihnă. E lucru grabnic deci, Copila mea, ca să cauți a-ți orienta mișcarea, și a o îndrepta către Dumnezeu. Dacă m'am ivit în vieața d-tale, este pentru a săvîrși într'însa această sfântă operă, și dacă vrei ca sufletul d-tale să-mi fie scump, urcă-te, urcă-te mai sus. Cîmpia în care te învîrtești nu e patria d-tale; nu ești de loc făcută pentru aceste colțuri joase. De-ai fi avut altă fire, ai fi astăzi în smircul ale cărui flacări amăgitoare te atrăgeau și te distrau.

Roagă-te pentru mine. Lucrez aproape zi și noapte. Isprăvesc tipărirea cărții mele despre Invățămîntul superior; ce sarcină grea! Plînge-mă. Dar nu, nu trebuie să plîngem pe bieții cari luptă pentru Adevăr și pentru Dumnezeu. Trebuie să-i sprijinim și să-i iubim mult. Adie, Copila mea, aibi curaj. Te binecuvîntez.

VIII.

Paris, 1 Decembrie 1875.

Fii liniștită, fii tare. Privește mai sus. Eu nu trebuie și nu vreau să fiu în vieața d-tale un element de turburare. Voiu fi într'însa o energie plină de seninătate. Dacă aș ști că trebuie să te micșorez sau să te neliniștesc, m'aș retrage în muntele meu, pe culmi inaccesibile! n'ai mai auzi nici un cuvînt despre mine. Aceasta nu va fi.

Faci bine că-mi povestești cu de-amănuntul mișcarea vieții d-tale și oscilațiunile sufletului d-tale; *încrederea este unul din simțimentele cele mai nobile ale naturii omenesti: el cinstește pe cel care-l practică*, cinstește și pe cel care este obiectul lui. Un suflet increzător se îmbunătățește într'una, un suflet închis se corupe.

Inimile nobile sînt increzătoare, ele sînt deschise. Lumina pătrunde într'însese și, pretutîndeni unde pătrunde, însănătoșește.

Firea d-tale îmi este cunoscută. Am ghicit-o din primul ceas și judecata mea nu m'a înșelat de loc.

Simți oare acum cît de tare omenescul și pămîntescul îți stăpînesc cugetările, impresiunile, vieața întregă? Observi cît de mult elementul divin este încă învăluit? Avea-vei curajul jertfelor singeroase, implacabile, eroice?

Ești încă, Copila mea, în roman și în vis, imaginația și inima d-tale se sleiesc în aparițiuni de amor ideal și platonice.

Ascultă-mă. Fii mai mare. Amorul omenesc nu este ultimul cuvînt al vieții. Acel cari poate ți-au spus-o sînt amăgiți sau șarlatani: îmi place mai mult să cred că sînt amăgiți. Ultimul cuvînt al vieții este Dumnezeu, este viul Cristos, este sufletul. Amorul este o fază a vieții: într'o fire completă, el se pierde sau mai bine se transfigurează în Dumnezeu: în ființele vulgare, el nici nu se naște, ființele acestea nu cunosc de cît pe vulgarul a simți; în inimile viteze, dar rîu cărmite, el se pierde uneori în materie și moare într'însa. Trebuie deci, Copila mea, să pui pe Dumnezeu mai presus de ori-ce, să-ți iei ca regulă a vieții datoria; și, dacă amorul te năvălește trebuie să-i jertfești partea omenescă, pămîntească și prin urmare, subredă... pentru ca să-l consacri lui Dumnezeu.

Nu aprob cătuși de puțin să întreții o corespondență cu X.... E tot un instinctiv; fugi de așa ceva. Nu fiind-că ar fi primejdie pentru d-ta, dar e nevrednic de o natură ca a d-tale să pună în joc instincte joase; și fii convinsă, că în cea mai mare parte a ființelor ce s'au apropiat de d-ta... era, în fond, așa ceva.

E vulgar, e mișcător, e mai prejos de d-ta.

Să știi, nefericită Copilă, că de trei săptămîni duc o vieață ce mă consumă. Mă cule la miezul nopții, mă scol în zori ca să sfîrșesc tipărirea cărții mele despre Invățămîntul superior. Mai am opt zile de muncă silnică. Roagă-te pentru mine. Dacă mi-ai înțeles misiunea și ai ghicit ceva din sufletul meu, trebuie să știi că am trebuință de devotamentul înflăcărat și religios al celor cari mă iubesc.

Nu vreau să te absorb în mine și nici în nimica din cele create. Vreau să te înalți către Dumnezeu. Îți întind mîna și te binecuvîntez dintr'o inimă tare; urcă-te!

(Va urma.)

O scurtă monografie.

— Biserica din Băița. —

(Urmare și fine).

Să aplicăm acum la credincioșii noștri din Băița cuvintele celor doi înțelepți. Când am zis, cumcă credincioșii bisericii din Băița, înțeleg pe cei ce au trăit în timpul edificării bisericii de astăzi, au fost creștini adevărați, cred că nu am rătăcit. Frumoasa biserică dovedește pe deplin credința și dragostea lor creștinească. Aceasta e un adevăr nerăsturnabil, precum nerăsturnabil, e și adevărul că următorii acelor citori ai bisericii n'au călcat pe urmele părinților lor. Acți pot zice și eu cu sfântul Isidor, că »biserică este goală și deșartă de îndurări spirituale;« nu pot însă glăsuși cu Sulpitiu, că moravurile credincioșilor sunt bune, din contră trebuie să strig cu Ieremira: »*Și s'au ridicat dela fata Sionului toată podoabă ei*« Plâng. 47. Da, s'a ridicat podoaba bisericii din Băița. credincioșii ei au părăsit-o, au trecut la altă religie, ear frumoasa biserică stă azi aproape goală, mai de tot lipsită de credincioși. »*Și căile Sionului plâng, pentru că nu sunt, cei ce veneau la prăznic*« Ib. I. 5. Și cum. de unde atâta răutate, atâta nepăsare în fii citorilor? Pisma, zavistia și ura, care nimicește popoare întregi, a nimicit și aici buna înțelegere dintre frați.

Dar să urmărim faptele în șirul desvoltării lor. Moare harnicul preot Nicolae Cojocneanu, lui îi urmează un fiu al său fost preot în Galșa și apoi în Carțaș. Acesta însă nu are traiu lung. După reîntoarcerea sa în Băița moare în curând în urma unei boale de pept. Acesta se numea Moise, (supranumit Loisi). Se face o noauă denumire de preot în persoana preotului Petru Sabo din Fănațe, o comună așezată lângă Băița. Denumirea a făcut-o protopresbiterul A. Adamoviciu. Unii dintre fruntași și deschiliniți Ambruș, Hotea și Cristian nu vreau să recunoască pe noul preot, ba chiar și demostrează contra lui; dînsul însă nu se retrage, nu demisionează, ci rămâne și pe mai departe în oficiul primit. Văzând aceasta cei trei fruntași, se decid la pasul din urmă. Și ce fac? Merg la Beiuș și fac pregătirile pentru a trece la greco-catolici. Aceasta a avut loc prin anul 1855—1856. Cu toate acestea treaba a rămas așa cum a mai fost, de astă-dată. Preotul Sabo face pace cu cei trei matadori și ei de-o camdată abzie de planul lor. Cam vr'o 20 de ani, după întimplarea aceasta, spiritele păreau să se fi liniștit, cu toate acestea focul n'a încetat a arde în spuză și la o ocaziune binevenită a și izbucnit în flacări. Era anul 1876. Episcopul r. catolic din Oradea-Mare a făcut visitațiune ca

nonică la credincioșii săi din Băița. Epitropia română greco-orientală din Băița voia și ea să întimpine cu tras de clopote pe noul sosit. Preotul Petru Sabo, acum și protopresbiter al Meziadului, se opune. Epitropia se indignează, se irită la culme, preotul nu cedează, nu vrea să dea cheile bisericii. Văzând aceasta epitropia își caută de treabă, dar și croește la fel și fel de planuri de răsbunare contra preotului. Firește cel mai răsbunător plan era să-l părăsească și să treacă la altă confesiune. Așa a și făcut. În scurt timp după cele întimplare se fac pregătirile de trecere și încă în acest an trec o mulțime de credincioși la greco-catolici. În anul următor 1877 trecerile se continuă, ear în anul 1878 abia o parte neînsemnată de poporeni rămân credincioși bisericii mame. Acestea ar fi cauzele, pentru cari credincioșii din Băița și-au părăsit religiunea lor. Cel puțin în zilele noastre așa spun oamenii. Mi se pare însă, cumcă vor fi fost la mijloc și alte necasuri, căci a-ți părăsi religiunea numai pentru-că nu te-a lăsat preotul tîu, să întimpini cu tras de clopote pe un prelat bisericesc străin de legea ta, aceasta nu deoată dragoste creștinească față de biserică ta, nici măcar atâta cât e negru sub unghie. Toate acele necasuri mai bine zis cauze, cari au provocat trecerile amintite, vor fi ele scrise în protocoalele de investigațiune, făcute la timpul său, ear cel ce ar dori să le cunoască temeinic le va găsi în arhivele Consistoriale din Arad și Oradea-Mare. Eu am ținut să ating numai aceste cauze, pe cari poporul de azi din Băița, rămas credincios bisericii sale, le crede de provocări de trecere.

Țin să amintesc încă și împrejurarea, că augmentarea salariului preoțesc și învățătoresc pe de o parte, ear de altă parte și ura nedumerită dintre protopopul preot Petru Sabo și neamțul Skindrovits, care era jude și om cu trecere, precum și feliuriți officianți catolici dela mine (băi) încă au contribuit în mare măsură la trecerile menționate. Altcum părintele Nicolae Popoviciu, de present preot, pare-mi-se în Fonău, care pe atunci, ca ginerele protopopului Sabo, era capelan al aceluia, va ști să ne spună mai clar și mai lămurit, cari au fost cauzele adevărate, în urma cărora poporul din Băița și-a părăsit religiunea sa.

În urma acelor treceri credincioșii greco-orientali, precum am amintit și la alt loc, au rămas de tot puțini. Din aproape de 1000 de suflete astăzi abia sunt vre-o 240. Biserica însă e proprietatea puținilor ortodoxi, mulțămită energiei Veneratelor noastre Consistoare, cari au îngrigit la vremea sa încă și de denumirea unui preot, care își primea salariul dela acelea Consistoare, la început de 300 florini, pentru

ce acel preot suplinea și postul de învățator. Mai târziu acel salariu s'a coborât la jumătate adică la 150 floreni, ear cu întrarea în viață a întregirii dela stat s'a detras întreg salariul, rămânând actualul preot numai cu întregirea dela stat și suferind o pagubă anuală de 300 coroane, ceea-ce provine de acolo, că preotul în fasiunea făcută în cauză de congruă, a prenotat între venite sigure și salariul de 150 floreni ce primea dela Veneratele Consistoare, care sumă însă, precum am amintit, s'a detras cu totul.

Trecerile religioase se continuă și astăzi ear aceasta provine din împrejurarea, că credincioșii noștri nu au școală în Băița, ci sunt adfiliati cu școala la Fênațe, o comună departe de vre-o patru kilometri și tocmai aceasta depărtare e cauza, că nu cercetează nici un băiat din Băița școala din Fênațe, ci părinții își reneagă confesiunea, ca să-și poată da copiii la vre-o școală din loc, unde numai în așa cas sunt primiți.

Și acum, dacă vom ști, că Băița e parochie mără pentru preot, și tot Băița e filie pentru învățator, apoi dacă vom mai cugeta și la împrejurarea, că Băița e orașel ear locuitorii ei mai dornici de școală, decât cei de pe la sate, ear școală nu e ca în palmă, apoi nu avem să ne mirăm, dacă trecerile religioase se mai continuă și astăzi.

După toate acestea să revin la ceea-ce am uitat a aminti la locul său, adică la matriculele parochiale. Biserica din Băița are matricule dela anul 1812, scrise până pe la 1872 cu litere ciritice. În aceste matricule cetim numele preoților Ioan Popoviciu, după unii din Câmpani, ear după alții din Șeghiște, apoi numele lui Nicolae Cojocnean, Moise Cojocnean, Cristian, Petru Sabo, Nicolae Popoviciu, Atanasie Popa și a actualului preot Petru Baicu, sub care la Băița s'a adfiliat și Fênața. Dintre toți acești preoți, azi mai sunt în viață încă trei: Atanasie Popa în Câmpani (tractul Vașcou), Nicolae Popoviciu, în Foncu și Petru Baicu preotul de acum al Băiței. Unde sunt înmormențați ceialalți preoți nu se știe, singur mormântul lui Petru Sabo se vede, și azi în curtea bisericeii, unde afară de acel mormânt abia vor fi încă două-trei morminte. Ceialalți credincioși se înmormentează în cimitirul comun. Un loc însă mai nepotrivit spre scopul acestor rar se poate vedea.

Acestea sunt, iubiți cetitori, datele monografice relative la biserica noastră din Băița, pe cari eu le-am putut culege. Nu sunt complete aceasta, e adevărat, dar' mă mângăi, că cel puțin am deschis terenul, pe care alții »l'au trecut

alătura» și pe care viitorii noștri următori de bună seamă nu-l vor lăsa neexploatat.

Moise Popoviciu,
preot.

Așezarea crucilor

pe turnurile catedralei celei noue din Sibiu.

Cetim în »Telegraful Român« :

Joia trecută s'au așezat crucile pe turnurile catedralei noastre.

După sfânta liturghie oficiată în capela reședinței arhiepiscopesti prin Înaltpreasfinția Sa, s'a făcut sfințirea crucilor și s'a subscris actul comemorativ din partea tuturor membrilor Consistorului, în frunte cu Esc. Sa Înaltpreasfințitul arhiepiscop și mitropolit al nostru Ioan. După aceea învalite în pânză albă, crucile au fost ridicate de către doi clerici și duse cu procesiune până în curtea catedralei, unde le-a luat în primire arhitectul Szalay. — În fruntea procesiunii era corul seminarial, care sub conducerea profesorului de cântări D. Cunțan, atât pe cale, cât și în curtea catedralei — până la ridicarea crucilor — cânta troparul »Mântuește Doamne, poporul tău.« După cor urmau cei patru clerici cari duceau crucile, apoi membrii Consistorului, în frunte cu Esc. Sa mitropolitul și cu Preacuvioșia Sa vicarul Dr. Ilarion Pușcariu, după cari urma publicul.

Legate la funia scripetului, crucile au fost ridicate apoi pe vârful turnurilor și în privirea publicului au fost așezate și întărite la locul lor. În momentele când lucrătorii le așezau în vârful turnurilor, norii cari până atunci acopereau soarele, s'au resfirat, ear crucile, atinse de razele soarelui, străluciau în lumină orbitoare, vestind departe, că noul nostru Sion e aproape de terminare, și simbolisând prin lucirea lor bucuria și fericirea celor cari mult au ostenit pentru realizarea dorinței generale a credincioșilor, de a avé în centrul mitropoliei lăcaș dumnezeesc vrednic de mărirea Tatălui nostru din ceriuri, și cari în actul punerii crucilor își vęd realizat visul și dorul.

Așezate și întărite crucile la locul lor, după-ce în globul turnului de către mieză-noapte fusese așezat actul comemorativ, în înălțimea amezitoare a turnurilor s'a închinat: din turnul de către Miază-zi pentru Maj. Sa Impăratul și Regele Francisc Iosif I, la ce publicul de jos a răspuns cu entusiaste de »trăiască«, apoi de acolo din înălțime închinătorul a aruncat jos paharul; a urmat cel din turnul de către Miază-noapte, închinând pentru Esc. Sa Mitropolitul Ioan Meșianu (strigăte entusiaste de »trăiască«)

cel din turnul de Miază-zi pentru membrii Consistorului, cel din turnul de Mează-noapte pentru membrii comisiunii de clădire: Dr. I. Pușcariu, P. Cosma, N. Ivan, P. Lucuța și inginerul Schussing, apoi earăși cel din turnul de Miază-zi pentru arhitectul Szalay și lucrătorii săi. Fie-cărei închinări publicul de jos răspundea cu »trăiască«, ear cei doi lucrători, cari în virful turnului păreau numai cât niște copilași, aruncau jos pa-harul.

Din privilegiul acestui moment însemnat în lucrările de clădire a catedralei, Esc. Sa Inalt-preasfințitul arhiepiscop și mitropolit al nostru a întrunit la ospitala-i masă pe toți membrii Consistorului aflători în Sibiu.

În cursul mesei Esc. Sa a ridicat toast pentru membrii Consistorului, care i-au dat mână de ajutor la realizarea zidirii catedralei. I-au răspuns d-nii P. Cosma și Preacuvioșia Sa Dr. Pușcariu, dorindu-i zile îndelungate, spre a-și sfinți noul Sion și spre a conduce mulți ani celebrarea serviciilor divine, cari se vor oficia în el.

De încheiere amintim, că crucile au fost făcute aci în atelierul lui Sinte (român), au fost trimise apoi la Viena spre a fi aurite (în foc), au înălțime de $1\frac{1}{2}$ metru și au în vârf paratoner cu trei raze.

CRONICA.

† **George Constantin.** Marți s'a săvârșit înmormântarea regretatului *George Constantin*, din casele familiei Purgly, dintre cari decedatul Purgly László i-a fost ginere. În mormântarea au săvârșit-o preoții noștri ortodoxi români din Arad asistați de corul seminarial, care cu cântările sale a produs adânci impresii în publicul străin surprins de forțele corului nostru seminarial.

Decedatul a fost fiul fostului profesor și director al preparandiei noastre ortodoxe române din Arad, Dimitrie Constantin care a fost de origine din Oravița, unde după absolvarea studiilor a funcționat ca profesor gimnasial până la desființarea aceluia. A fost bărbat de valoare științifică și lingvist erudit. Dela el avem istoria Vest și Ost a Romanilor, Timișoara 1857. De profesor preparandial în Arad a fost numit la anul 1816, ear' la anul 1824 a fost numit de director și ca atare a funcționat până la anul 1843, când a fost numit de director districtual al Orăzii-Mari și a fost înlocuit la catedră cu Dr. Atanasie Sandor.

George Constantin s'a născut în anul 1819, va-se-zică pe timpul profesurii tatălui său la preparandia noastră din Arad, și după termina-

rea studiilor juridice a intrat în serviciul administrației comitatense unde a înaintat până la rangul de vice-comite și presidentul sedriei orfanale în comitatul Arad.

Mai târziu a fost deputatul Iosășelului până la anul 1893 când din pricina bătrânețelor s'a retras dela afacerile publice.

Ca om a fost bun. Agrașenii își vor aduce multă vreme aminte de domnul cel bun, de dl Constantin care avea acolo vie mare și îi plăcea să stee de vorbă cu poporul.

Impregiurările familiare însă l'au răpit din sînul politicei naționale și din fiul fostului profesor preparandial a mai rămas numai alipirea de biserica ortodoxă, în care se simția bine, și ținea la așezămintele ei.

Fie-i țerina ușoară!

* **S. Sinod al bisericii din România.** Sesiunea ordinară de toamnă a s. Sinod s'a deschis Duminică în 12 (25) Octomvre a. c. în București, sub președinția Mitropolitului Primat. La propunerea ministrului D. Sturza s. Sinod a decis a retipări „Noul Testament“ într'o edițiune populară, după vechiul text aflat în mănăstirea Neamțu, și cu ortografia Academiei române.

* **Castitatea clericală.** Una din virtuțile principale, cu care preotul ortodox trebuie să fie ornat este castitatea. Preotul ortodox trebuie adecă, dacă e însurat, să ducă vieața conjugală în sfințenie și credință, eară dacă e văduv să se rețină cu totul de orice desfrânare și necurațenie. Lucrând el cele sfinte și având adese-ori în mâinile sale pe însuși Mantuitorul, pe prea-curat trupul și prea onorat sângele lui, este castitatea pentru dînsul o condiție sine qua non. Aceasta i-o aduce aminte și rugăciunea înainte de intrarea cea mare: „Nimene din cei legați cu poftete și desmierdările trupești nu este vrednic să vină, sau să se apropie, sau să servească ție, Impărate al mării, pentru-că a servi ție mare și înfricoșat lucru este.

Dacă acuma dela preoții legii vechi se cerea virtutea curățeniei, cu cât mai virtos trebuie să se ceară ca dela preoții legii nouă, cari aduc Domnului nu sacrificii crunte ale animalelor ci sacrificiul cel fără seamăn de sfînt și nepătat al eucharistiei.

Este așădară o datorință sacră a preotului ortodox de a păstra și de a apăra virtutea castității. Mijloacele în scopul acesta sunt următoarele: Mai întâiu încunjurarea ocaziunii, căci cine iubeste pericolul, acela în el va peri (Eccl. 3, 27). Apoi păzirea simțurilor noastre, prin cari, fiind nepăzite, ca și pe tot atâtea ferești intră în suflet păcatul (Ier. 9, 21). Deci fără cauză justă să nu privim persoane sau lucruri, cari ar pute excita sensualitatea, nici să nu ascultăm cuvinte ori să cetim cărți, ce ar pute să ne scandalizeze. Spre a păstra castitatea trebuie să încunjurăm trândăvia și lenevirea, căci omul leneș, care nu se ocupa cu nici un lucru serios, cade foarte ușor în pe-

catul necurăteniei. Mai departe să ne ferim de necumpăt în mâncare și mai ales în băuturi: căci prin excesul acesta se excita sensualitatea spre poftă necurate. Cel mai eficace mijloc de a păstra și a apăra castitatea este fără îndoială rugăciunea sinceră către Dumnezeu și sfinții lui și ocuparea neconținută cu lucruri serioase, cari scoposesc fericirea noastră adevărată. Preotul, care se folosește de mijloacele induse de bună seamă că va ieși învingător din lupta cu poftele plăcerilor și desmierdărilor trupești. C.

* **Esposizione de vite în Cojocna.** În 22 Noiembrie st. n. comitatul Cojocnei (Cluj) a arănat în Cojocna espozitia de vaci și vitele soi ardelean. Cu excepția unui singur esponent maghiar toți ceilalți espenenți au fost români, cari cu vitele espuse de ei au câștigat premii în sumă de 140 Coroane.

* **Carte aprobată.** Înaltul ministru de culte și instrucțiune publică, prin rezoluția din 29 Octomvre a. z. Nr. 4140 a aprobat, pentru ambele cursuri ale școlii poporale, „Carte de învățatură“ de Iuliu Vuia ce a apărut în editura librăriei Ciurcu din Brașov. La comande mai mari se fac reduceri.

* **Ziar românesc în America.** Din scrisoarea cu datul de 31 Octomvre n., ce ni-a venit din America și prin care ni se scrie să trimetem în schimb ziarul aflăm că românii din Cleveland (America-nordică) înființază acolo un ziar românesc săptămânal cu numele „Tribuna“. Adresa numelui ziar este: „Tribuna“, Cleveland, O. Amer. Trust. Building 504, Nord-America.

* **Pedepsele disciplinare în armată.** „Neue Pr. Presse“ raporta zilele trecute, că ministrul comun de rășoiu a dat ordin tuturor comandantilor de corp, în care ordin zicând că prin prea dese și prea asprele pedepse disciplinare e bruscat simțul de onoare al soldaților, ear' prin purtarea prea brutală a oficerilor față cu soldațimea gregară, suferă înșă și disciplina, — dispune, ca regulamentul disciplinar să fie aplicat cu cumpăt și numai în casuri de extremă necesitate să se recurgă la pedepsele mai drastice. Totodată impune comandantilor superiori să controleze pe oficerii de sub comanda lor și să supravegheze modul aplicării pedepselor.

* **Jertfa fumării în pat.** Mașinistul Iacob Mányi din Somolnok în una din serile trecute după culcare și-aprins o țigaretă, ca să fumeze și în pat. Adormind însă, a scăpat țigaretă pe tăritele de lemn din scuițătoare, cari aprinzându-se, au produs fum așa de mult, încit nenorocitul Mányi a murit înăbușit.

* **Cînd mor oamenii?** În fie-care an mor cam 33 milioane de oameni, pe fie care zi așa dar 91,534, pe oară 3730, pe minut 62, și unul la fie care secundă. Dărata mijlocie a vârștei omului este calculată asupra întregii populații a pămîntului, cam de 38 ani. Trebuie însă să amintim, că nu avem nici o cunoștință asupra dăratei vârștei a unei mari părți din populația pămîntului. A patra parte din oameni mor înainte de vârșta de 7 ani, jumătate înainte de 17 ani. Dintre 100 mii persoane numai una singură a ajuns la vârșta de 100 de ani. Dintre 100 de oameni, care ajung la vârșta de 70 ani, 43 aparțin preoțimei și politiceii, 40 economi,

33 din treapta muncitoare, 32 din armată, 29 fac parte dintre advocați sau inginiri, 28 profesori și numi 24 medici.

* **Protocolul** adunării generale a XIII-a a „Reuniunii învățătorilor români“ dela școlile poporale confesionale ortodoxe din protopopiatele: Arad, Boroș-Ineu, Buteni, Chișineu, Hălmagiu, Maria-Radna și Șiria, ținută la 8/21 și 9/22 August 1903 în biserica-catedrală greco-orientală română din Arad, — a apărut, în editura Reuniunii. Prețul unui exemplar broșat costă 40 fileri.

În afară de actele oficioase ale Reuniunii „Protocolul“ conține mai multe conferențe interesante și de valoare practică pedagogică, cetite cu ocaziunea adunării generale.

* **„Luceafărul“**, eselența revistă literară, Nr. 22, are următorul cuprins:

Familia Mocsonyi (cu portret), de Octavian Goga. — Sonet, de Maria Cunțan. — Despre Maria Cunțan conferență, de Dr. Sextil Pușcariu. — Lalage, de Al. Ciura. Din trecutul poesiei poporane române, de George Alexici. — † Zaharie Boiu, de Gh. Tulbure. — Pentr'un cântec, de George Murnu. — Madach: Tragedia omului, de Oct. Goga. — Cronica, Bibliografie, Poșta redacției.

Concurs.

Devenind vacanță parochia de clasa prima din Zărând, protopresbiteratul lenopolei, se escrie concurs cu termin de alegere de 30 zile dela prima publicare.

Beneficiul anual se compune: 1. Folosirea unei sesiuni de pămînt; 2. 800 Cor. în bani gata din cassa culturală solvinzi în rate trei lunare ca răscumpărare de bir și stole reduse; 3. Intregirea stabilită și asigurată din partea înaltului guvern; 4. Intravilan parochial, toate aceste asigură un venit curat de cel puțin 1600 cor.

Recurenții vor avea a se presenta în vre-o Duminică ori sârbătoare în sfânta biserică din loc, cu observarea §-ui 18 din Regulamentul pentru parochii spre a-și arăta desteritatea în cele rituale, în cântări și în oratorie și în termin legal a-și substerne recursele pe calea P. O. oficiu pbbiteral.

Dat din ședința comitetului parochial din Zărând ținută la 8 Sept. v. 1903.

Aurel Iancu,
paroch președ. comit. par.

Lazar Oprean
not. adh.

Cu știrea mea

Constantin Gurban
protopresbiter tractual.

—□—

1—3

Pentru îndeplinirea postului de învățător la școala gr. or. română din Comlăuș, (Ó-Szt.-Anna) devenit vacant în urma alegerii învăț. Ioan Roșu la Buteni se escrie concurs cu durată de 30 de zile dela prima publicare în foaia oficioasă „Biserica și Școala.“

Salariul este: în bani 600 cor.; 8 stingeni de lemn din cari se va încălzi și școala, cvartir cores-

puezător și grădina de legume, pentru curatorat 24 cor.; pentru conferințele învățătoarești 20 cor.; pentru scripturistică 10 cor.; dela înmormântări — unde va fi poftit — 1 cor.

Dela recurenți se recere: Testimoniu de evaluare, atestat despre purtarea morală și declarațiune că de când își formează dreptul la cvinevenal; in timpul concursului fie-care recurent are a se presenta odată in vr'o Duminecă ori sêrbătoare la sf. biserică din Comlăuș, pentru a-și arăta desteritatea in cântare, ear cei cari vor fi capabil a conduce cor vor fi preferiți și alesul conducând cor va fi remunerat separat pentru aceasta. Alesul e obligat a conduce strana fără plată.

Recursele ajustate in ordine până la timpul espus. adresate comitetului parochial din Comlăuș — sunt a se trimite P. On. Dn. George Popovici protopop in Șiria (Világos)

Comlăuș (Ó-Szent-Anna) 5/18 Oct. 1903.

Comitetul parochial.

Cu știrea mea: din încrederea D-lui protopop:

Traian Terebenț,

preot.

—□—

2—3

Pentru îndeplinirea postului de paroch vacant de a III-a clasa din comuna **P. Șușag** cu filia **Tâlmăciu** protopopiatul Beliu se publică concurs cu termin de alegere in **30 Noemvre** (13 Dec.) a. c.

Beneficiul este: Pământ parochial de 5 jugere, birul dela 220 numere de case câte o jumătate măsură bucate; dela fie-care familie câte o zi de lucru, stulele indatinat și întregirea dotației din vistieria statutului la preotul sub VIII. clase 740 cor. in care e computat și relutul de cvartir. De locuință se va îngriji alegândul preot.

Reflectanții sunt poftiți ca recoursele lor adresate Comitetului parochial până in ziua alegerii să le înainteze la subscrisul protopop in F.-Györös p. u. Tenke, și până la alegere a se presenta in vre-o Dumineca ori sêrbătoare, pentru a-și arăta desteritatea in cântări.

P. Susag, la 20 Oct. v. 1903.

Comitetul parochial.

In conțelegere cu mine: **PETRU SERBU**, protopop.

—□—

2—3

Pentru îndeplinirea postului de capelan temporal sistemisat, pe lângă deficientul paroch Ioan Crișan din **Căpruța** cu rezoluțiunea Ven. Consistor diecesan de sub Nr. 5908/903 prin aceasta se publică concurs cu termin de recurgere de **30 de zile** dela prima publicare.

Capelanul temporal va beneficia de jumătate din întreg venitul parochial și se va împărtași și de ajutorul de stat, care se distribuie anual capelanilor.

Parochia fiind de cl. III-a, recurenții trebuie să poșeadă evaluatiunea prescrișă in punctul c) al §-lui 15 din Reg. pentru parochii.

Doritorii de a ocupa acest post au să-și înainteze in terminul legal recoursele lor ajustate conform normelor in vigoare și adresate comitetului parochial din **Căpruța**, subsemnatului ppresbiter in **M.-Radna**, având a se presenta până la espirarea concursului in Sf-ta biserică din **Căpruța**, pentru a-și arăta desteritatea in cele rituale.

Căpruța la 27 Oct. (9 Nov.) 1903.

Comitetul parochial.

In conțelegere cu **PROCOPIE GIVULESCU**, m. p. protopresbiter.

—□—

3—3

Conform conclusui V. Consistor gr.-or. din Oradea-mare de sub Nr. 1834 a. c. pentru parochia **Lunca-Hotar**, se escrie concurs cu termin de **30 zile** dela prima publicare.

Emolumentele sunt: cele cuprinse in coală B) defasionare pentru întregirea dotației preotești și anume: bis. scoate despăgubire din pământ, si ajutor dela stat — cu relut de cortel 532 cor. 66 fil. care toate computeate corêspund la o parochie de clasa III.

Recurenții vor avea a-și trimite petițiunile in terminul prescriș la subscrisul.

Beiuș, la 28 Oct. v 1903.

In conțelegere cu comitet. parochial

Vasilie Pap

protop. Vașcoului.

—□—

3 3

Premiat cu premiul I la București in 1894.

SCULPTOR ROMÂN.

Am onoare a aduce la cunoștința On. d-ni preoți și învățători precum și întreg On. public român următoarele:

Ca sculptor de lemn sunt in poziție să servesc in ori-ce vreme cu ori-ce fel de lucru de sculptură și măsurit pentru sfințele noastre bisericii creștinești etc. d. e.:

Iconostase (Temple) Strâni, Tro-nuri, Scaune, Chivote, Uși, Răpizi, Cadre, etc.,

In ori-ce stil s'ar recere, cu cele mai moderate prețuri. Construesc Planuri după dorință. Pentru toate lucrurile mele iau garanță deplină că sunt de prima calitate atât ca lucru cât și ca artă.

Atrăgând atențiunea On. public asupra impregiurării, că chiar buna cuviință ar aduce cu sine ca bisericile noastre românești prin măestri români să se înfrumșezeze:

Rog bunăvoința in special a Onor. oficii și comitete parochiale.

Cu tot respectul semnez

IOSIM IULIU BOSIOC,
sculptor in Berliște, poșta Jâm (Banat).

Promovat cu distincție de școlă de sculptură